

»Trezni bodite in budni«

■ **Nataša Konk Lorenzutti**, univ. dipl. igralka, mag. umetnosti in pedagoginja v kulturi; dela kot samostojna ustvarjalka, pisateljica, piše predvsem za mladino, pa tudi za odrasle, delno je zaposlena kot profesorica govora in igre na *Gimnaziji Nova Gorica* (program umetniška gimnazija, smer film in gledališče). Je mati petih otrok.

Tole, kar ste ravnokar začeli brati, je pismo, ne članek. Članke namreč pišejo poznavalci, jaz pa to nisem. Zgolj opazovalka sem, zato pišem pisma. Vzgojena sem v budnosti in opazovanju. Moj oče je govoril: »Zapomnite si, otroci, pogled na to pokrajino. Ko boste odrasli, je mogoče ne bo več.«

Žal so se njegove besede v marsičem uresničile. Zgodilo pa se je še nekaj drugega, česar on niti slutiti ni mogel. Pokrajino mojega otroštva so pozidali in nastlali z odpadki. Pokrajino otroštva naših otrok pa so ukradli in jo nadomestili s pokrajinami, ki jih v resnici ni.

Po naravi nisem črnogleda, še manj nagnjena k temu, da bi opazila samo tisto, kar je slabo. Vendar mi v lastni budnosti postaja nelagodno. Ko grem popoldne na sprehod, ne opazim več otrok, ki bi se na dvoriščih ali na obronkih gozdov igrali skrivalnice, se lovili, raziskovali, vriskali, strmeli v daljavo. Kam so izginili?

Spomladi sem sredi travnika videla deklet štirinajstih ali petnajstih let. Mislila sem, da sanjarita in se pogovarjata. Obšel me je nostalgičen spomin na prijateljico, ki je pred leti z mano ure in ure tako sedela v travi. Ko pa sem prišla bliže, sem ugotovila, da se šobita, spogledljivo pozirata in se fotografirata s telefoni. Nista me opazili.

Se vam zdi čudno, da me je spreletel srh? Bi se morala vzradostiti ob pogledu na njuno mladost? Rada bi se, vendar naravne ljubkosti v našobljenih izrazih teh dveh deklic nisem zaznala. Prej nekaj trpkega, prisiljenega, odraslega. Nekaj, kar nista onidve, ampak ukaz od zunaj: biti všečen v kraljestvu popolnosti; v imenu *svobode* in *drugačnosti* biti enak in nesvoboden.

Gimnazija, na kateri poučujem, ima v bližnji soseski osnovno šolo, zato zunaj pogosto videvam osnovnošolske otroke, ki čepijo po kupčkih, po dva ali trije skupaj, in skoraj vsak ima svoj telefon. Popolnoma so prilepljeni v svet onkraj resničnosti. Starši so jim kupili pametne telefone, da bi

bili svobodni; da bi jim bilo vse dostopno in bi se lahko sami odločali, kaj vzamejo in česa ne.

Spet se vračam v spomin. Pri sedemnajstih sem šla med počitnicami za dva meseca delat v Anglijo. Družina, pri kateri sem živela, me je enkrat na teden vzela s sabo v veliko trgovsko središče, kakršnih takrat pri nas še nismo poznali, zato so bili moji čuti popolnoma zasičeni. Vsakič sem si smela izbrati zavitek piškotov. Ponudba me je obsedla. Med nešteto vrstami piškotov sem postala živčna, kajti vedela sem, da v desetih tednih, kolikor bo trajalo moje bivanje v Angliji, ne bom mogla poskusiti vseh.

Ali je torej otrok v razkošju, ki ponuja neskončno vrst piškotov, svoboden? V imenu *svobode* in *izbire* so torej ti otroci nesvobodni, brez možnosti izbire.

Ob vsem tem ne smem niti pomisliti, da imajo v žepu vse perversnosti tega sveta, ki se ponujajo kar same. Kaj bo torej z njihovim spolnim dozorevanjem, v katerem imajo pravico do nedolžnosti?

Odraščajoči otrok se želi potrjevati v družbi vrstnikov, kar je njegova naravna težnja. Popoldne, ko pride iz šole, in zvečer želi biti 'v stiku' s prijatelji. Če nima dostopa do spleta, je izključen. Ko bo jutri prišel v šolo, se ne bo mogel vključiti v pogovore s sošolci, ker so bili ti načeti že prejšnji dan. Povezanost prek družabnih omrežij je postala mladostnikova potreba.

Pred pojavom spleta je družbena (socialna) mreža pomenila povezanost določenega števila ljudi po nekem ključu: družini, šoli, zanimanjih, poklicnih področjih. Pri takšni mreži obstaja zgornja meja ljudi, ki se še lahko prepoznajo med seboj. S sple-

tnimi družabnimi omrežji pa se je to število neizmerljivo povečalo.

Najstnik si želi pripadati neki skupini zunaj družinskega okolja. Takšno težnjo smo imeli tudi mi. Skoraj vsako popoldne smo se, vsaj za kratek čas, kje dobili. Poleti smo hodili na kopališče in k reki, spomladi in jeseni v gozd, pozimi na drsališče ali v kino, včasih pa smo samo posedali na škarpah domačih dvorišč. Imeli smo tudi dopisne prijatelje, s katerimi smo se med počitnicami obiskovali.

Zdaj opažam, da se žive mreže trgajo. Da imajo mladostniki vse večje število nevidnih prijateljev; zaupnosti, ki smo si jih nekoč šepetali v dvojicah ali zelo majhnih skupinah prijateljev, postajajo javne. Ali sploh še kdo piše dnevnik? Se zdi mogoče, da je skrite misli in strasti, ki so nekoč pripadale dnevniku, zamenjala javna izmenjava? Da so zaupnosti razstavljene po stojnicah, tako kakor na tržnici?

Mladi mi včasih povedo, da je največja past družabnih omrežij zvezdnštvo. Zgledujejo se po vrstnikih, ki so zasloveli na spletnih kanalih. Ti se jim zdijo popolni, zato se sami vedno bolj sramujejo svoje nepopolnosti. Mislijo, da so ti zvezdniki v resnici lepši in srečnejši od njih; da nimajo težav in jim gre vse zlahka od rok. Tako uspešni so, da se njihovim občudovalcem zdi skoraj nesmiselno vlagati moči v svoj lasten uspeh, saj so jih lepi in uspešni vrstniki prehiteli s tolikšno hitrostjo, da so sami popolnoma zaostali. Navadnim otrokom, ki te zvezdnike občudujejo, ni mogoče povedati, da je vse to laž; da so mladi, ki so tako izpostavljeni, sužnji vlog, iz katerih se bodo zelo težko izvili, če se sploh kdaj bodo. Kajti položaj, ki so si ga ustvarili, jim

ne dopušča več, da bi se pokazali v svoji slabosti in ranljivosti. Vlogo morajo igrati naprej, ker bodo drugače izgubili vse svoje sledilce in oboževalce, ki jim dajejo močan občutek vrednosti. Pa vendar vsak izmed nas, najstnik še posebno, potrebuje trenutke negotovosti, ki jih moramo izraziti, in takrat nam je v olajšanje, če nam nekdo prisluhne in nas z ljubeznijo sprejme. Ko si enkrat postavljen v luč popolnosti, pa si tega ne moreš več privoščiti.

Otroci in mladi, ki se zgledujejo po teh zvezdnikih, verjamejo, da je sreča nekaj, kar pride od zunaj; z lepoto, bogastvom in ljudmi, ki te ljubijo. Težko jim je dopovedati, da te sicer stvari, ki pridejo od zunaj, lahko razveselijo ali razžalostijo, pravo zadovoljstvo pa je v dobro opravljenem delu in v premaganih naporih: tako ob prebrani knjigi, osvojenem gorskem vrhu, dokončani nalogi, naučenem poglavju kot tudi ob pomiti posodi, pospravljenem stanovanju ali zlikanem perilu. Če se poleg tega krepiš v opazovanju, raziskovanju, sodelovanju, spretnostih, občudovanju umetniških del ali gora in rek, morja in ravnin, težje zapadeš v malodušje.

Ste uganili, kako bom zaključila to pismo? S podobo začudenega otroka, ki opazuje šelesteče listje, valujoče žito ali kolobarje, ki so nastali, ko je vrgel kamen v vodo; ali otroka, ki se igra s kockami, vadi violino, prepeva; ali s podobo mladostnika, ki okopava cvetlični vrt, bere, kvačka, meče žogo na koš, popravlja kolo, riše?

Kaj se bo zgodilo s tem otrokom ali mladostnikom, če ga bomo prepustili prodajalcem drog? In to legalnim prodajalcem legalnih drog, ki jih sami podpiramo tako, da jim vsak mesec plačamo storitve. Ali niso očitne vse te akcije za otroke in mlade, ki ponujajo pol leta brezplačne ali zelo poceni naročnine, ogromne pakete sprva brezplačnega ali zelo poceni prenosa podatkov? Vas to ne spominja na strategije prodajalcev prepovedanih drog, ki tudi najprej ponudijo robo zastonj, dokler žrtve, ki so jo 'obdarili', ne pripravijo do tega, da začne drogo kupovati v vedno večjih količinah in po vedno višjih cenah?

Operaterji mobilne telefonije nam s privlačnimi reklamami, na katerih so prikazani ljudje, ki jih je neskončno osrečil nov telefon ali ugodnejši naročniški paket, vsiljujejo prepričanje, da tako mi kot naši

otroci drogo potrebujemo za svojo prvobitno srečo, saj je nenehna povezanost v veselje svetovnega spleta postala naša in njihova potreba. Zagotovo je res, da otroka ne moremo kar odklopiti in osamiti, saj popolna prepoved krepi upor. Niti mi sami se ne moremo odklopiti, ker je način komunikacije drugačen kot nekoč. Lahko pa vztrajamo pri omejitvah, tako pri sebi kot pri otrocih, pa čeprav na račun jeze, spopadov in zamer. Tudi to moramo požreti, da smo v očeh (in v besedah) mladostnikov zaostali, da jih ne razumemo in da so nam razni razpihivalci strahu, ki se imajo za strokovnjake, sprali možgane in smo zato postali paranoični; nismo se pripravljali sprijazniti s tem, da svet napreduje in je razsvetljen zaradi dostopa do informacij, medtem ko smo sami zrasli v temi.

Morda smo pozabili, da je med človekovo potrebo in njegovo željo velikanska razlika. Brez uresničenih potreb namreč ne moremo živeti, z neuresničenimi željami pa lahko. Toda želja imamo vedno več in izgubili smo občutek za mejo med tem, kar potrebujemo, in tistim, kar si želimo. Zato se marsikatera uresničena želja lahko preobrazi v potrebo. Ko se to zgodi, pa imamo že opraviti s prisilnim vedenjem in ta se z drugo besedo imenuje – odvisnost. Zato za konec pisma še beseda iz Sv. pisma: »Trezni bodite in budni! Vaš nasprotnik hudič hodi okrog kakor rjoveč lev in išče, koga bi požrl.« (1 Pt 5,8) ◀

Opomba

- Pri razlagi delovanja družabnih omrežij sem si pomagala z delom Federica Tonionija *Ko internet postane droga* (Giulio Einaudi editore s. p., Torino, Zdravstveni dom Nova Gorica, 2013).

